

**Referendumul național din data de 19 mai 2007
pentru demiterea Președintelui României**

asociația pro democrația

MANUALUL OBSERVATORULUI

**Asociația Pro Democrația
Centrul Național de Coordonare**

Bd. Mareșal Al. Averescu nr. 17
Pavilion F, etaj 3
sector 1, cod 011454, București
Tel./fax: (021) 222 85 45, 222 82 54
E-mail: apd@apd.ro
Web: www.apd.ro

MANUALUL OBSERVATORULUI

**Referendumul național din data de 19
mai 2007 pentru demiterea Președintelui
României**

Acest manual a fost realizat de către
Asociația Pro Democrația.

Atât publicația cât și fragmente din ea nu pot
fi reproduse fără permisiunea Asociației Pro
Democrația.

© 2007 Asociația Pro Democrația

Publicat București, mai 2007

Asociația Pro Democrația
Centrul Național de Coordonare
Bd. Mareșal Al. Averescu nr. 17
Pavilion F, etaj 3
sector 1, cod 011454, București
Tel./fax: (021) 222 85 45, 222 82 54
E-mail: apd@apd.ro
Web: www.apd.ro

Cuprins

I. Introducere.....	4
II. Despre Asociația Pro Democrația și necesitatea de a observa referendumul.....	4
III. Despre observatorii interni ai Asociației Pro Democrația.....	6
Democrația.....	6
III.1. Cine poate fi observator al Asociației Pro Democrația	6
III.2. Unde pot acționa observatorii Asociației Pro Democrația	7
III.3. Care sunt competențele observatorilor Asociației Pro Democrația	7
III.4. Ce trebuie să cunoască observatorii Asociației Pro Democrația	8
IV. Despre organizarea referendumului.....	8
IV.1. Unde votează cetățenii cu drept de vot	8
IV.2. Organizarea birourilor electorale	10
IV.3. Buletinele de vot	13
V. Despre ce are de făcut observatorul.....	14
V.1. Activitatea observatorului înainte de ziua votării	14
V.2. Activitatea observatorului în ziua referendumului, înainte de votare. Posibile nereguli/fraude ce pot fi sesizate.....	14
V.3. Activitatea observatorului în ziua referendumului, în timpul votării. Posibile nereguli/fraude ce pot fi sesizate	15
V.4. Activitatea observatorului în ziua referendumului, după încheierea votării. Posibile nereguli/fraude ce pot fi sesizate	19
V.5. Ce trebuie să facă observatorul după încheierea procesului de numărare a voturilor.....	22

I. Introducere

Acest manual a fost elaborat cu scopul de a sprijini observatorii interni în activitatea lor. Așadar, și dumneavoastră, în calitate de observator al Asociației Pro Democrația (APD), sunteți rugat(ă) să citiți cu atenție tot ceea ce este prezentat în continuare. Vă rugăm, totodată, să aveți acest manual cu dumneavoastră în ziua referendumului, în timp ce vă veți desfășura activitatea de observator în una din secțiile de votare. În cuprinsul său, pe lângă explicațiile de rigoare cu privire la modul în care trebuie să-și desfășoare activitatea un observator, veți găsi și extrase din **Legea 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului completată și modificată prin Ordonanța de Urgență nr. 27 din 25 aprilie 2007, Legea 373/2004, cu privire la alegerea Camerei Deputaților și a Senatului completată și modificată prin Ordonanța de Urgență 80 din 14 octombrie 2004**. Atenție: prevederile Legii 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului se complinesc cu prevederile Legii 373/2004 (tot așa cum se întâmplă și în cazul legii pentru alegerea președintelui României, legea 373/2004 funcționând ca o lege cadru pentru numeroase operațiuni electorale), fapt menționat expres de Hotărârea nr. 13/2007 a Biroului Electoral Central:

Pentru referendumul național din 19 mai 2007 pentru demiterea Președintelui României sunt aplicabile prevederile Legii 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, cu modificările și completările ulterioare, și dispozițiile complintoare din legea 373/2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului

Alături de acest manual, fiecare observator va primi „Fișa observatorului” - un material cu ajutorul căruia observatorul înregistrează principalele aspecte sesizate în secția de votare și le transmite celui mai apropiat club APD. Bineînțeles că este strict necesar să aveți și această fișă asupra dumneavoastră în ziua votării.

Să începem, așadar, cu lucrurile de bază pe care trebuie să le cunoască orice observator al Asociației Pro Democrația, continuând cu aspecte prezentate mai în detaliu.

II. Despre Asociația Pro Democrația și necesitatea de a observa referendumul

Asociația Pro Democrația (APD) este o organizație neguvernamentală, non-profit și neafiliată politic, cu caracter civic, înființată în 1990. Misiunea Asociației Pro Democrația este de a întări democrația în România prin stimularea participării civice.

Asociația Pro Democrația este condusă de un Consiliu de Conducere, compus din șapte membri (dintre care unul este Președintele), aleși de Adunarea Generală a Asociației din doi în doi ani. Mandatul de Președinte, în perioada 2005-2007, este deținut de lector univ. dr. Cristian Pîrvulescu, Decan al Facultății de Științe Politice din cadrul Școlii

Naționale de Studii Politice și Administrative. În teritoriu, Asociația este reprezentată de cluburile sale, fiecare dintre ele fiind condus de un Comitet de Conducere (compus din membri și Președinte).

Asociația mai dispune de un organism executiv - Centrul Național de Coordonare (CNC), cu sediul în București. În cadrul a șapte cluburi APD (București, Bacău, Brașov, Focșani, Cluj-Napoca, Râmnicu Vâlcea și Timișoara) funcționează câte un Centru regional de resurse, organism care coordonează acțiunile APD la nivel regional.

Asociația Pro Democrația observă alegerile din 1992 atât în România, cât și în țările din regiune. Trebuie menționat, însă, că pentru a participa cu observatori interni în România, a fost necesar ca Asociația Pro Democrația să desfășoare, timp de câteva luni înaintea alegerilor locale din 1992, o amplă activitate de lobby în Parlamentul României, pentru ca instituția observatorului intern să fie prevăzută în legea electorală (la alegerile din 1990 nu au fost acreditați observatori interni, ci doar internaționali).

Asociația Pro Democrația consideră că observarea alegerilor/referendumului de către organisme neguvernamentale neutre din punct de vedere politic, chiar și acum, în anul 2007, este imperios necesară. Modul în care s-a desfășurat referendumul privind revizuirea Constituției, carențele organizatorice care au marcat alegerile locale din iunie 2004, cele parlamentare și prezidențiale din toamna 2004, dar și cazurile de fraudă electorală, întâlnite mai ales în mediul rural, ne arată importanța majoră pe care observarea referendumului o constituie pentru asigurarea corectitudinii procesului electoral.

În plus, o organizație neguvernamentală care se bucură de o reputație bună în rândul cetățenilor poate să dea un verdict credibil pentru opinia publică, privind corectitudinea sau incorectitudinea procesului electoral, mai ales în situația în care, așa cum se întâmplă de multe ori, cei care pierd alegerile îi acuză de fraudă pe cei care le câștigă. Mai mult, în cazul în care organizația respectivă ajunge la concluzia că scrutinul a fost corect, ea poate să imprime un plus de credibilitate rezultatelor, astfel încât legitimitatea rezultatului votului să fie recunoscută de toți alegătorii.

Asociația Pro Democrația a promovat în repetate rânduri un proiect de lege (Codul Electoral), care ar urma să aducă uniformitatea și coerența necesare desfășurării unor alegeri libere și corecte. Acest proiect include și o serie de schimbări semnificative în desfășurarea alegerilor cum ar fi: introducerea votului uninominal (în cadrul unui sistem mixt cu compensare), reducerea numărului de deputați și senatori, înființarea unei Autorității Electorale Permanente independente.

În afară de observarea procesului electoral, Asociația Pro Democrația a încercat și încearcă, în continuare, să determine instituționalizarea, la nivelul administrației publice locale (APL) a unor practici de participare cetățenească. În acest sens, APD a instruit reprezentanții administrației publice locale și a informat atât aleșii și funcționarii

publici, cât și cetățenii, cu privire la avantajele pe care le aduce participarea cetățenească pentru fiecare dintre părți, precum și despre instrumentele pe care cetățenii le au la îndemână pentru a se implica în actul decizional.

III. Despre observatorii interni ai Asociației Pro Democrația

III.1. Cine poate fi observator intern al Asociației Pro Democrația

Conform Legii 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, activitatea observatorilor independenți este reglementată de Legea nr. 373/2004 pentru alegerea senatorilor și deputaților modificată și amendată prin O.U. nr. 80/2004. Totodată, pentru a evita orice neclarități, la cererea APD, Biroul Electoral Central a adoptat Hotărârea nr. 3 din 2 mai 2007 prin care precizează explicit posibilitatea observatorilor independenți de a monitoriza acest scrutin:

Art.2. Pot fi acreditați:

- a) delegați ai mijloacelor de comunicare în masă;*
- b) observatori interni ai organizațiilor neguvernamentale care au ca principal obiect de activitate apărarea valorilor democrației și a drepturilor omului; persoanele desemnate ca observatori interni trebuie să aibă drept de vot și să nu fie membri ai unui partid politic;*
- c) delegați din partea presei scrise și audiovizuale străine, precum și observatori din partea unor organisme și instituții europene și internaționale, la propunerea Ministerului Afacerilor Externe.*

Ținând cont de Legea 373/2004, art. 75 alin. 4, și de alin. 5 și 51 ale aceluiași articol, modificate prin O.U. 80/2004, observator intern poate fi orice cetățean cu drept de vot care nu este membru al unui partid politic sau formațiune politică și care este împuternicit, în acest sens, de o organizație neguvernamentală care are ca obiect principal de activitate apărarea valorilor democrației și a drepturilor omului și este legal constituită cu cel puțin 6 luni înaintea începerii campaniei electorale.

Art. 75. (...) (4) Acreditarea delegaților din partea presei scrise și audiovizuale românești, precum și a observatorilor interni ai organizațiilor neguvernamentale care au ca obiect principal de activitate apărarea valorilor democrației și a drepturilor omului se face de către birourile electorale de circumscripție, pe baza solicitărilor nominale adresate în scris cu cel puțin 48 de ore înainte de data votării de către conducerile redacțiilor presei scrise și ale radiodifuzorilor, precum și ale organizațiilor neguvernamentale respective.

(5) Au dreptul de a desemna observatori interni organizațiile neguvernamentale prevăzute la alin. (4), înființate legal cu cel puțin 6 luni înainte de data începerii campaniei electorale.

(6) Persoanele desemnate ca observatori interni trebuie să aibă drept de vot și nu pot fi membri ai unui partid politic. (...)

III.2. Unde pot acționa observatorii interni ai Asociației Pro Democrația

Conform modificărilor aduse Legii 373/2004 prin O.U. 80/2004, alin. 51 al aceluiași articol citat mai sus, acreditarea este valabilă pentru toate secțiile de votare de pe raza circumscripției electorale (județului) pentru care a fost eliberată acreditarea.

Art. 75 – (51) (...) Acreditarea se acordă de biroul electoral al circumscripției electorale pentru toate secțiile de votare de pe raza teritorială a circumscripției electorale respective, numai la cererea organizațiilor neguvernamentale prevăzute la alin. (5), însoțită de declarația scrisă a fiecărui observator de a respecta întocmai condițiile de acreditare. Declarația se dă pe propria răspundere și constituie act public, cu toate consecințele prevăzute de lege. Condițiile acreditării se trec în actul de acreditare.

III.3. Care sunt competențele observatorilor Asociației Pro Democrația

Observatorul intern are dreptul să asiste la operațiunile de votare, **începând cu deschiderea secțiilor de votare și terminând cu finalizarea numărării voturilor și încheierea proceselor verbale**. El nu poate interveni în nici un mod în organizarea și desfășurarea referendumului, având numai dreptul de a sesiza președintele biroului electoral în cazul constatării unor nereguli. Aceste lucruri sunt prevăzute în alin. 8 al art. 75 al Legii 373/2004.

Art. 75 – (8) Delegații și observatorii acreditați pot asista la operațiunile electorale, inclusiv la numărarea voturilor și la întocmirea proceselor-verbale, numai dacă prezintă actul de acreditare. Ei nu pot interveni în nici un mod în organizarea și desfășurarea alegerilor, având doar dreptul de a sesiza președintele biroului electoral al secției de votare în cazul constatării unei neregularități. Orice act de propagandă pentru sau împotriva unui partid politic, alianță politică, alianță electorală ori candidat sau încercarea de a influența opțiunea alegătorului, precum și încălcarea în orice mod a actului de acreditare atrag aplicarea sancțiunilor legale, suspendarea acreditării de către biroul electoral al secției de votare, care a constatat abaterea, iar în ziua votării, îndepărtarea imediată a persoanei respective din secția de votare.

Observatorii interni pot descuraja comiterea unor nereguli sau fraude prin însuși prezența lor în secția de votare, la care trebuie să se adauge o atitudine care să denote faptul că știu foarte bine ce au de făcut.

Este foarte important de reținut faptul că observatorul intern nu trebuie să-și manifeste public preferințele politice, rolul său fiind acela de a contribui la buna desfășurare a unui referendum corect. Cuvântul său de ordine este nepartizanatul.

III.4. Ce trebuie să cunoască observatorul Asociației Pro Democrația

Pentru ca activitatea să fie eficientă, observatorul trebuie să cunoască în mod temeinic:

- a) prevederile Legii 3/2000, Legii 373/2004 și O.U. 80/2004, prezentate în acest manual;
- b) tehnica de votare;
- c) drepturile și obligațiile observatorului (prezentate, de asemenea, în acest manual).

IV. Despre organizarea alegerilor

IV.1. Unde pot vota cetățenii cu drept de vot

Conform art. 17 din Legea 3/2000 și art. 9 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC, cetățenii cu drept de vot își pot exercita dreptul de a vota la secția de votare de care aparțin, din localitatea de domiciliu, conform listelor electorale permanente, respectiv la secțiile de votare organizate conform art. 22 și 23 din Legea 373/2004 (în cadrul unităților militare, spitale, maternități, sanatorii, case de invalizi, centre de îngrijire, asistență și recuperare a persoanelor adulte cu handicap și cămine de bătrâni). Totodată, conform art. 21 din Legea 3/2000 și art. 9 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC, alegătorii care nu se află în localitatea de domiciliu pot vota în orice altă secție de votare din localitatea în care se află în ziua respectivă, urmând a fi înscrși în lista electorală specială.

Hotărârea nr. 11/2007 a BEC:

Art. 9. - (1) Alegătorii care, în ziua votării, se află în localitatea de domiciliu își exercită dreptul de vot în secțiile de votare la care sunt arondați și sunt înscrși în copiile de pe listele electorale permanente.

(2) Alegătorii care, în ziua votării, se află într-o altă localitate decât aceea în care sunt înscrși în listele electorale permanente pot să își exercite dreptul de vot în localitatea care se află, la orice secție de votare, urmând a fi înscrși în listele suplimentare.

În concordanță cu Hotărârea nr. 13/2007 a BEC, aceste prevederi se complinesc cu prevederile art. 77 din Legea 373/2004, după cum urmează:

(3) În listele speciale sunt trecuți și alegătorii care se prezintă la vot și fac dovada, cu actul de identitate, că domiciliază în zona arondată secției de votare respective, însă au fost omiși din lista electorală permanentă sau din copia existentă la secția de votare.

(4) Prevederile alin. (2) se aplică și cetățenilor români cu domiciliul în străinătate care, în ziua votării, se află în țară și care votează pe baza pașaportului.

Prevederile legale privind organizarea secțiilor de votare și modalitatea de întocmire a

listelor electorale permanente și suplimentare sunt prevăzute în capitolele II și III ale Legea 373/2004 și în art. 19 al Legi 3/2003, din care vă prezentăm câteva extrase:

Legea 373/2004:

Capitolul II

Secțiunea 1 – Listele electorale

Art. 8. - *Listele electorale cuprind cetățenii cu drept de vot. Ele sunt permanente sau speciale.*

Art. 9. - (1) *Listele electorale permanente se întocmesc pe localități și cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază în localitatea pentru care au fost întocmite.*

(2) *Listele electorale permanente se întocmesc și se actualizează de primarul unității administrativ-teritoriale, împreună cu serviciile de evidență informatizată a persoanei din cadrul Ministerului Administrației și Internelor. (...)*

Art. 11. - (1) *Fiecare alegător este înscris într-o singură lista electorală permanentă.*

(2) *Înscrierea în listele electorale permanente este obligatorie. Odată cu schimbarea domiciliului, autoritatea competentă să efectueze schimbarea este obligată ca, din oficiu, să comunice primarului datele necesare înscrierii cetățeanului în lista electorală de la noul domiciliu și pentru radierea corespunzătoare din lista electorală a localității vechiului domiciliu. (...)*

Art. 12. - *Listele electorale speciale se întocmesc în cazurile prevăzute de prezenta lege și cuprind numele și prenumele, domiciliul, denumirea, seria și numărul actului de identitate ale alegătorului. Listele se semnează de președintele biroului electoral al secției de votare unde au fost întocmite. Listele trebuie scrise lizibil și vor avea completate toate datele prevăzute în prezentul articol.*

Art. 13. - (1) *Alegătorii au dreptul să verifice înscrierea în listele electorale permanente. În acest scop, primarii sunt obligați să pună la dispoziția alegătorilor, spre consultare, listele electorale permanente și să organizeze acțiuni de informare și îndrumare a alegătorilor pentru efectuarea verificărilor necesare. Întâmpinările împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite și oricăror alte erori din liste se fac în scris și se depun la primar, care este obligat să se pronunțe, în scris, în cel mult 3 zile de la înregistrarea întâmpinării. (...)*

Art. 14. - (1) *Primarii, împreună cu serviciile de evidență informatizată a persoanei, execută copii de pe listele electorale permanente, care cuprind alegătorii din fiecare secție de votare. Copiile de pe listele electorale permanente se predau de către primar, pe bază de proces-verbal, președintelui biroului electoral al fiecărei secții de votare, cu 3 zile înainte de data alegerilor. Un exemplar este pus la dispoziție alegătorilor pentru consultare, iar celălalt este utilizat în ziua alegerilor. Un exemplar al copiei se păstrează de către primar (...)*

Legea 3/2000:

Art. 19. - (1) *Cetățenii au dreptul să verifice înscrierea în listele electorale. Întâmpinările împotriva omisiunilor, înscrierilor greșite și oricăror erori din liste se fac la autoritățile publice care au întocmit listele, acestea fiind obligate să se pronunțe pe loc sau în cel mult 24 de ore de la înregistrare.*

(2) *Contestațiile îndreptate împotriva dispozițiilor luate de autoritățile publice prevăzute la alin. (1) se soluționează în cel mult 48 de ore de judecătoria în a cărei rază teritorială domiciliază participantul la referendum sau, în cazul celor înscriși în listele suplimentare, de*

către judecătoria în a cărei rază teritorială se află biroul electoral al secției de votare care a întocmit lista. Hotărârea judecătorească este irevocabilă și executorie; ea se comunică persoanelor interesate în cel mult 24 de ore de la pronunțare.

Art. 20. - (1) Cetățenii care locuiesc în altă localitate decât cea în care își au domiciliul pot solicita primarului din acea localitate înscrierea lor în liste electorale suplimentare. Cu 3 zile înainte de data referendumului, nu se mai pot face înscrieri în aceste liste.

(2) Organul care întocmește listele electorale prevăzute la alin. (1) este obligat să ceară primăriei localității de domiciliu radierea persoanelor în cauză de pe listele electorale ale acelei localități.

Art. 21. - Cetățeanul care, în ziua referendumului național, se află într-o altă localitate decât cea în care este înscris în lista electorală poate să își exercite dreptul de vot în localitatea respectivă, la orice secție de votare, urmând a fi înscris într-o listă suplimentară de către președintele biroului electoral al secției de votare, pe baza actului de identitate sau a adeverinței care ține loc de act de identitate.

Art. 22. - (1) Autoritățile publice care au întocmit listele electorale le vor înainta birourilor electorale ale secțiilor de votare cu două zile înainte de data desfășurării referendumului.

(2) Orice modificare ulterioară se comunică de îndată birourilor electorale ale secțiilor de votare.

Legea 373/2004:

Capitolul III

Secțiunea a 2-a – Secțiile de votare

Art. 22. - (1) Se pot organiza secții de votare pe lângă unitățile militare, precum și în spitale, maternități, sanatorii, case de invalizi, centre de îngrijire, asistență și recuperare a persoanelor adulte cu handicap și cămine de bătrâni, în care se află cel puțin 25 de cetățeni cu drept de vot.

(2) Se pot organiza secții de votare și în stațiile de cale ferată, în autogări, în porturi și aeroporturi, pentru alegătorii care, în ziua alegerilor, se află în timpul efectuării unei călătorii.

(3) Pentru studenții de la cursurile de zi și pentru elevii cu drept de vot care nu domiciliază în localitatea în care urmează studiile se organizează câte o secție de votare pe lângă căminele de studenți sau de elevi, pentru 250-1.000 de alegători.

(4) La secțiile de votare organizate pe lângă unitățile militare votează numai militarii în termen ai acestor unități, iar la cele pentru studenți și elevi, numai studenții și elevii din unitățile de învățământ arondate.

Art. 23. - (1) Pe lângă misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României se organizează câte o secție de votare pentru alegătorii membri ai reprezentanței diplomatice și familiile lor, precum și pentru cetățenii români din țară sau străinătate aflați în țările respective în ziua alegerilor. Secțiile de votare prevăzute de prezentul alineat aparțin de circumscripția electorală a municipiului București.

IV.2. Organizarea birourilor electorale

Biroul Electoral Central, birourile electorale județene, birourile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare sunt organisme înființate

special pentru organizarea și desfășurarea operațiunilor electorale. Prevederile legale care reglementează constituirea acestor birouri electorale și atribuțiile birourilor electorale ale secțiilor de votare sunt stipulate în Legea 3/2000 în articolele 23-29, în special pentru Biroul Electoral Central, completate cu reglementările din Legea 373/2004 prezentate în cele ce urmează:

Secțiunea a 2-a - Birourile electorale

Art. 30. - (1) Pentru organizarea și desfășurarea operațiunilor specifice perioadei electorale se organizează Biroul Electoral Central, birouri electorale de circumscripție și birouri electorale ale secțiilor de votare.

(2) Birourile electorale sunt alcătuite numai din cetățeni cu drept de vot. Candidații în alegeri, soții, rudele și afinii acestora până la gradul al doilea inclusiv nu pot fi membri ai birourilor electorale.

(3) În îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, membrii birourilor electorale exercită o funcție ce implică autoritatea de stat. Exercițarea corectă și imparțială a funcției de membru al biroului electoral este obligatorie. Nerespectarea acestei obligații atrage răspunderea juridică, civilă sau penală, după caz (...)

Legea 3/2000:

Art. 23. - Pentru organizarea și desfășurarea referendumului, în termen de 5 zile de la data stabilirii zilei referendumului se înființează, după caz: Biroul Electoral Central, birouri electorale de circumscripție, precum și birouri electorale ale secțiilor de votare.

Art. 24. - (1) Biroul Electoral Central este alcătuit din 7 judecători ai Curții Supreme de Justiție, dintre care unul va îndeplini funcția de președinte, precum și din câte un delegat al fiecărui partid politic reprezentat în Parlament.

(2) Desemnarea celor 7 judecători se va face în cel mult 3 zile de la data stabilirii zilei referendumului de către președintele Curții Supreme de Justiție, prin tragere la sorți, de pe o listă cuprinzând toți judecătorii în exercițiu ai Curții.

(3) Președintele Biroului Electoral Central este ales prin vot secret de către membrii acestuia în cel mult 24 de ore de la desemnare.

Art. 25. - (1) Biroul Electoral Central veghează la reactualizarea listelor electorale permanente, la întocmirea copiilor de pe acestea și la transmiterea lor la birourile electorale ale secțiilor de votare, supraveghează corectă desfășurarea referendumului, centralizează la nivel național rezultatele acestuia, pe care le înaintează Curții Constituționale.

(2) Biroul Electoral Central soluționează contestațiile care îi sunt adresate, cu excepția celor care sunt date în competența altor birouri electorale sau a instanțelor judecătorești.

(3) În cazul în care constată o fraudă electorală la o secție de votare sau într-o circumscripție electorală, Biroul Electoral Central dispune anularea rezultatelor referendumului în cadrul acelei secții de votare sau, după caz, în cadrul circumscripției electorale respective.

(4) Biroul Electoral Central acreditează și retrage acreditarea reprezentanților mijloacelor de comunicare în masă.

Art. 26. - (1) Birourile electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București, ale comunelor, orașelor și municipiilor, precum și birourile electorale ale secțiilor de votare se compun dintr-un președinte și cel mult 6 delegați ai partidelor politice reprezentate în

Parlament*, în cazul referendumului național, sau ai partidelor politice reprezentate în consiliul local sau județean, în cazul referendumului local.

(2) Președinții birourilor electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București sunt stabiliți de către președintele tribunalului județean sau al municipiului București, după caz, în cel mult 3 zile de la stabilirea zilei referendumului, prin tragere la sorți.

(2)1 Președinții birourilor electorale de circumscripție ale municipiilor, orașelor și comunelor sunt stabiliți de către președintele tribunalului județean, în cel mult 3 zile de la stabilirea zilei referendumului, prin tragere la sorți.

(2)2 Președinții birourilor electorale ale secțiilor de votare sunt stabiliți de către președintele tribunalului județean sau al municipiului București, după caz, cel puțin cu 7 zile înainte de ziua referendumului, prin tragere la sorți.

(3) Tragerea la sorți se face de pe o listă care va cuprinde, în următoarea ordine: judecătorii și procurorii, precum și alți juriști din județ sau din municipiul București, care nu fac parte dintr-un partid politic.

(4) Dacă numărul juriștilor este insuficient, tragerea la sorți se face de pe o altă listă care va cuprinde persoane de altă specialitate, cu o reputație nestirbită și care nu fac parte din nici un partid politic.

(5) Lista cuprinzând alți juriști decât judecătorii și procurorii, precum și lista cuprinzând persoanele prevăzute la alineatul precedent vor fi întocmite de prefect, la propunerea primarilor, și vor fi transmise președintelui tribunalului județean sau al municipiului București în cel mult 48 de ore de la stabilirea zilei referendumului.

(6) Stabilirea persoanelor prevăzute la alin. (3) și (4) se va face ținându-se seama și de domiciliul acestora.

Art. 27. - (1) Desemnarea delegaților partidelor politice, potrivit art. 24 și 26, este obligatorie și se comunică în scris președintelui biroului electoral, în cel mult 5 zile de la stabilirea zilei referendumului.(...)

(2) în cazul în care partidele politice nu își pot desemna, de comun acord, reprezentanții în birourile electorale, se va organiza tragerea la sorți a acestora de către președintele biroului electoral respectiv, în prezența delegaților partidelor.

(3) Dacă birourile electorale nu se pot completa potrivit alineatului precedent, ele vor funcționa cu numărul de membri existenți.

Art. 28. - (1) Birourile electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București, ale comunelor, orașelor și municipiilor îndeplinesc următoarele atribuții principale:

a) fac publicațiile și afișările necesare;

b) rezolvă, de îndată sau în cel mult 24 de ore de la sesizare, întâmpinările referitoare la propria activitate și contestațiile cu privire la operațiunile birourilor electorale ale secțiilor de votare;

c) totalizează rezultatele referendumului de la secțiile de votare din județ sau, după caz, din municipiul București și, în cel mult 24 de ore de la închiderea scrutinului, le înaintează Biroului Electoral Central, în cazul referendumului național, împreună cu documentele care stau la baza acestora.

(2) în cazul referendumului local, birourile electorale de circumscripție ale județelor și al municipiului București îndeplinesc, în mod corespunzător, atribuțiile Biroului Electoral Central.

---

* Art. 5 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC: „În birourile electorale, partidele politice parlamentare pot desemna câte un singur delegat.”

Art. 29. - Birourile electorale lucrează în prezența a jumătate plus unul din numărul total al membrilor lor și iau hotărâri cu majoritatea membrilor prezenți.

IV.3. Buletinele de vot

Prevederile referitoare la buletinele de vot sunt prezentate în Capitolul VI „Buletinele de vot, semnele electorale și ștampilele necesare votării” al Legii 373/2004 (care asigură cadrul pentru Legea 3/2000), din care vă prezentăm următoarele extrase:

Art. 49. (2) Hârtia pentru buletinul de vot trebuie să fie de culoare albă și suficient de groasă pentru a nu se distinge pe verso numele imprimat și votul dat.

(3) Pe paginile interioare ale buletinului de vot, începând cu pagina 2, se imprimă patrulete în număr suficient pentru a cuprinde toate listele de candidați, respectiv toți candidații independenți, în afară de ultima pagină, care rămâne albă, pentru aplicarea ștampilei de control a secției de votare; paginile buletinului de vot se numerotează (...)

Art. 52. - (1) Pentru întreaga circumscripție electorală, buletinele de vot se imprimă cu litere de aceeași mărime și aceleași caractere și cu aceeași cerneală, în atâtea exemplare câți alegători sunt în circumscripție, cu un supliment de 10%.

(2) Imprimarea buletinelor de vot se asigură de birourile electorale de circumscripție, prin grija prefectilor. Prefecții răspund ca toate buletinele de vot necesare să fie imprimate cu cel puțin 5 zile înainte de data alegerilor.

(3) Prin grija prefectilor, un exemplar al primului tiraj pentru fiecare tip de buletin de vot, din fiecare circumscripție electorală, trebuie prezentat membrilor biroului electoral de circumscripție. La prezentarea buletinului de vot sunt invitați și delegați ai partidelor politice, alianțelor politice și alianțelor electorale care nu au reprezentanți în biroul electoral. Operațiunea de prezentare a buletinului de vot se consemnează într-un proces-verbal care se semnează de toate persoanele prezente. Eventualele obiecții se formulează pe loc. Obiecțiile ulterioare nu se iau în considerare. Membrii birourilor electorale și delegații împuterniciți au dreptul să solicite prefectului retipărirea buletinelor de vot dacă numele candidaților, semnul electoral sau denumirea partidelor politice, a alianțelor politice sau a alianțelor electorale sunt încorect imprimată sau nu este vizibilă.

Art. 53. - (1) Buletinele de vot se preiau de către prefect, împreună cu președintele biroului electoral de circumscripție, pe bază de proces-verbal, și se păstrează în încăperi speciale, încuiate și sigilate. Buletinele de vot se predau președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare, pe bază de proces-verbal, cel mai târziu în ziua alegerilor. În municipiul București președintele biroului electoral de circumscripție distribuie, cu cel puțin două zile înainte de data alegerilor, buletinele de vot președinților oficiilor electorale, care le predau președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare în ziua premergătoare datei alegerilor. Predarea și distribuirea buletinelor se fac în pachete sigilate de câte 100 de bucăți, pe bază de proces-verbal.

(2) Câte două exemplare din buletinele de vot, vizate și anulate de președintele biroului electoral de circumscripție, se afișează în ziua alegerilor la sediul judecătoriilor, precum și la sediul fiecărei secții de votare.

Modelul exact al buletinului de vot pentru referendumul din 19 mai 2007 a fost stabilit prin Hotărârea de Guvern nr. 374 din 25 aprilie 2007 și este reglementat de art. 35 din

Legea 3/2000:

Art. 35. - Cetățenii care participă la referendum vor primi un buletin de vot ale cărui dimensiuni se vor stabili de Biroul Electoral Central, în cazul referendumului la nivel național, respectiv de biroul electoral de circumscripție, în cazul referendumului local. Textul buletinului de vot se va tipări cu litere corp 24, romane verzale drepte, de culoare neagră. Pătratul cu mențiunea "DA" sau "NU" va avea latura de 4 cm. Modelele buletinelor de vot sunt prevăzute în anexele nr. 1A și 1B.

V. Despre ce are de făcut, propriu-zis, observatorul

V.1. Activitatea observatorului înainte de ziua votării

În perioada premergătoare zilei votării, observatorul trebuie să ia o serie de măsuri pregătitoare, astfel încât activitatea lui să fie una eficientă. Mai precis, el trebuie:

- să participe la sesiunea de instruire organizată de clubul Asociației Pro Democrația din județul în care va activa ca observator;
- să verifice dacă se află în posesia tuturor materialelor necesare, mai precis (pe lângă acest manual) a fișei observatorului, a acreditării, a buletinului sau cărții de identitate;
- să consulte cu atenție acest manual;
- să-și noteze numărul/numerele de telefon al/ale APD, pentru a putea comunica eventualele probleme pe care le întâmpină în secția de votare (ex. nu este primit în secția de votare, i se interzice să asiste la toate operațiunile votării etc.).

V.2. Activitatea observatorului în ziua alegerilor, înainte de votare. Posibile nereguli/fraude ce pot fi sesizate

a. Prima grijă a observatorului APD trebuie să fie prezența, la secția de votare, la ora 06:45. Asta deoarece, conform art. 32 din Legea 3/2000, la ora 07:00, președintele biroului electoral al secției de votare trebuie să verifice urnele (dacă sunt goale), trebuie să verifice existența listelor electorale, a buletinelor de vot și a ștampilelor, iar apoi să închidă și să sigileze urnele și să aplice ștampila de control a secției de votare pe buletinele de vot.

Art. 32. - (1) în ziua referendumului, la ora 7,00, președintele biroului electoral al secției de votare, în prezența celorlalți membri, verifică urnele, existența listelor electorale, a buletinelor de vot și a ștampilelor, după care închide și sigilează urnele, aplicând ștampila de control a secției de votare.

(2) Președintele este obligat să asigure aplicarea ștampilei de control pe buletinele de vot, pe ultima pagină a acestora, care va rămâne albă.

Art. 33. - (1) Președintele biroului electoral al secției de votare este obligat să ia măsurile

necesare pentru ca desfășurarea referendumului să decurgă în bune condiții.

(2) Puterile președintelui, în această privință, se întind și în afara localului de vot, în curtea acestuia, la intrările în curte, în jurul localului de vot, precum și pe străzi și în piețe publice, până la o distanță de 500 de metri.

(3) în afara de membrii biroului electoral al secției de votare și de delegații acreditați de Biroul Electoral Central, nicio altă persoană nu poate staționa în locurile publice din zona de votare sau în localul de vot peste timpul necesar pentru efectuarea operațiunii de votare.

(4) Pentru menținerea ordinii, președintele biroului electoral al secției de votare va avea la dispoziție mijloacele de ordine necesare, asigurate de prefecți, împreună cu Ministerul de Interne.

Art. 7 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC:

Scrutinul se desfășoară în data de 19 mai 2007 începând cu ora 08.00 și până la ora 20.00, data și ora locală.

Este imperios necesar ca observatorul să asiste la toate aceste operațiuni și să se asigure de faptul că totul se desfășoară în deplină regulă.

b. Odată ajuns la secția de votare, observatorul trebuie să se prezinte președintelui și membrilor biroului electoral al secției respective, prezentându-le acestora acreditarea. Ar fi bine să se stabilească relații cordiale cu fiecare dintre membrii biroului, indiferent de apartenența politică a acestora. Totodată, observatorul trebuie să-și noteze în fișa de observare numele fiecărui membru al biroului și, după caz, formațiunea politică pe care o reprezintă.

c. De îndată ce începe derularea operațiunilor menționate la punctul a, observatorul verifică cele indicate în fișa observatorului și notează aspectele sesizate.

În această perioadă, pot fi semnalate câteva posibile nereguli/fraude, menționate în cele ce urmează:

- Urna de vot este deteriorată (desfăcută în anumite porțiuni), fapt ce dă posibilitatea ca în timpul procesului de votare să se poată scoate buletine de vot din ea sau să poată fi introduse buletine prin alte locuri decât prin fanta destinată în mod special acestei operațiuni;
- Urna de vot se sigilează nefiind goală, ci conținând buletine de vot cu ștampila “VOTAT” aplicată;
- Nu se aplică ștampila de control pe toate buletinele de vot aflate în secție, fapt ce creează posibilitatea ca anumitor alegători să le fie înmânate buletine de vot pe care nu se află această ștampilă. Pericolul constă din faptul că, în cazul în care alegătorii nu observă acest lucru, voturile lor urmează a fi declarate nule.

V.3. Activitatea observatorului în ziua alegerilor, în timpul votării. Posibile nereguli /fraude ce pot fi sesizate

Conform articolului 37 al legii 3/2000 cetățenii români își pot exercita dreptul de vot numai pe baza actului de identitate:

Art. 37. - (1) Accesul participanților la referendum în sala de vot are loc în serii corespunzătoare numărului cabinelor. Fiecare participant va prezenta biroului electoral al secției de votare actul de identitate sau adeverința care ține loc de act de identitate. Biroul electoral, după verificarea înscrierii în lista electorală sau după înscrierea în lista electorală suplimentară prevăzută la art. 21, va înmâna participantului buletinul de vot și stampila cu mențiunea "Votat".

Art. 117 din Legea 373/2004 definește actul de identitate (conform referirii exprese cuprinse în art. 1 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC):

Art. 117. - (1) Prin act de identitate, în sensul prezenței legi, se înțelege cartea de identitate, cartea de identitate provizorie, buletinul de identitate ori pașaportul diplomatic, de serviciu, consular sau simplu, iar în cazul militarilor în termen și al elevilor din școlile militare, carnetul de serviciu militar.

Ținând cont de modificările Legii 373/2004 aduse prin O.U. 80/2004, conținutul alin. 2 al art. 117 are următorul conținut:

Art. 117. - (2) Pașaportul simplu poate fi folosit pentru exercitarea dreptului de vot numai de cetățenii români aflați în străinătate sau de cetățenii români domiciliați în străinătate. Cetățenii români cu domiciliul în România care votează în străinătate, precum și cei cu domiciliul în străinătate care votează în România, în baza pașaportului simplu, completează o declarație pe propria răspundere că nu și-au exercitat sau nu își exercită dreptul la vot în aceeași zi pe baza altui act de identitate, astfel cum este definit acesta la alin. (1), sau pe baza cărții de alegător*.

Așadar, observatorul trebuie să se asigure de faptul că:

- pașaportul simplu este folosit numai în cazul cetățenilor români cu domiciliu în străinătate, dar care, aflându-se în țară în ziua votării, se prezintă la secția de votare în care se află observatorul, pentru a-și exercita dreptul la vot;
- cetățenii români cu domiciliul în străinătate care votează, în baza pașaportului simplu, în secția de votare în care el (observatorul) se află, completează o declarație pe propria răspundere că nu și-au exercitat sau nu își exercită dreptul la vot în aceeași zi pe baza altui act de identitate.

Observatorul trebuie să urmărească respectarea cu strictețe a prevederilor legale

---

* Conform art. 2 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC: „Pentru referendumul din 19 mai 2007 nu se va folosi cartea de alegător”

referitoare la procesul de votare, prevederi care se regăsesc în articolele prezentate în cele ce urmează.

Art. 37. - (1) Accesul participanților la referendum în sala de vot are loc în serii corespunzătoare numărului cabinelor. Fiecare participant va prezenta biroului electoral al secției de votare actul de identitate sau adeverința care ține loc de act de identitate. Biroul electoral, după verificarea înscrierii în lista electorală sau după înscrierea în lista electorală suplimentară prevăzută la art. 21, va înmâna participantului buletinul de vot și stampila cu mențiunea "Votat".

(2) Participantul la referendum își va exprima voința în mod individual, într-o cabină închisă, aplicând stampila "Votat" numai în unul dintre cele două pătrate ale buletinului de vot, corespunzător opțiunii sale.

(3) După ce a votat, participantul la referendum va îndoi buletinul de vot, astfel ca pagina albă, care poartă stampila de control, să rămână în afară, după care îl va introduce în urnă, având grijă să nu se deschidă.

(4) Stampila încredințată pentru votare se restituie președintelui, care va aplica pe cartea de alegător stampila de control a secției de votare.

(5) Președintele poate să ia măsuri ca staționarea celui care votează în cabina de votare să nu se prelungească nejustificat.

Art. 38. - (1) Președintele biroului electoral al secției de votare poate suspenda votarea pentru motive temeinice.

(2) Suspendarea nu poate depăși o oră și va fi anunțată prin afișare pe ușa localului de vot. Durata tuturor suspendărilor nu poate depăși două ore.

(3) În timpul suspendării urnele de votare, stampilele, buletinele de vot și toate lucrurile biroului electoral vor rămâne sub pază permanentă.

Art. 39. - (1) Prezența oricărei persoane în cabinetele de vot în afara celei care votează este interzisă.

Art. 6 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC

Participantul la referendum, care, din motive temeinice, constatate de președintele biroului electoral al secției de votare, nu poate să voteze singur, are dreptul să cheme în cabina de vot un însoțitor ales de el. Însoțitorul nu poate să aibă calitatea de membru al biroului electoral sau observator.

În ceea ce privește membrii birourilor secțiilor de votare, art. 10 din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC reglementează modul în care aceștia pot vota:

Art. 10. - (1) Membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare, observatorii, precum și personalul de pază pot vota la secția de votare în care își desfășoară activitatea, urmând ca în cazul în care nu sunt înscrși în copia de pe lista electorală permanentă să fie înscrși în lista suplimentară.

(2) Personalul de gardă din instituțiile de sănătate și ocrotire socială poate vota la secțiile de votare special amenajate în incinta acestor instituții.

În continuare, conform art. 79 din Legea 373/2004, se menționează:

Aceștia sunt trecuți de către președintele biroului electoral al secției de votare în lista specială („suplimentară”- conform alin. 2, art. 9. din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC) prevăzută la art. 77 (reformulat în alin. 2, art. 9. din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC) și sunt radiați din copia de pe lista electorală permanentă, existentă la secția de votare în a cărei rază domiciliază, la solicitarea președintelui biroului electoral al secției de votare la care își desfășoară activitatea.

De asemenea trebuie să țineți cont de faptul că:

Art. 80. - (1) Candidații și alegătorii au dreptul să conteste identitatea persoanei care se prezintă la vot. În acest caz, identitatea se stabilește de către președinte prin orice mijloace legale.

(2) În cazul în care contestația este întemeiată, președintele îl oprește de la votare pe alegătorul contestat, consemnează faptul într-un proces-verbal și sesizează această situație organelor de poliție.

Folosirea urnei mobile:

Art. 40. - Pentru persoanele netransportabile din cauză de boală sau invaliditate, la cererea celor aflați în această situație sau la cererea organelor de conducere ale instituțiilor sanitare sau de ocrotire socială, în care cei netransportabili se află internați, președintele biroului electoral al secției de votare desemnează din cadrul biroului un număr de membri care se deplasează cu o urnă specială și cu materialul necesar votării la locul unde se află cel în cauză, pentru a se efectua votarea.

Articolul 8. din Hotărârea nr. 11/2007:

Alegătorilor care la ora 20.00 se află în localul secției de votare li se va permite exercitarea dreptului la vot.

Articolul 12. din Hotărârea nr. 11/2007 a BEC precizează următoarele interdicții cu privire la comercializarea și consumul de alcool:

În ziua referendumului, între orele 08.00 - 20.00 sunt interzise comercializarea și consumul băuturilor alcoolice în localul secției de votare și în împrejurimile acestuia pe o rază de 500m.

Posibilele nereguli/fraude ce pot apărea în această etapă sunt menționate în cele ce urmează:

- un membru al biroului electoral al secției de votare îi înmânează unui alegător mai mult de un buletin de vot;
- un membru al biroului secției de votare îi înmânează unui alegător un buletin de vot care nu are aplicată ștampila de control pe el (acest lucru va duce, în cele din urmă, la anularea votului aceluși alegător, în timpul procesului de numărare);
- un membru al biroului electoral al secției de votare votează pe mai multe buletine de vot (legea permite membrilor biroului secției de votare să își exprime

dreptul la vot în secția în care își desfășoară activitatea);

- i se permite să voteze unei persoane din ale cărei acte de identitate reiese faptul că a mai votat în altă parte (are aplicată ștampila de control pe buletinul de identitate sau are aplicat timbrul autocolant cu mențiunea „votat” pe cartea de identitate);
- nu i se permite să voteze unei persoane care face dovada faptului că domiciliul său este arondat secției de votare respective și că nu a mai votat în alt loc;
- alegătorul nu semnează în lista electorală și nu i se aplică ștampila de control a secției pe buletinul de identitate sau nu i se aplică timbrul autocolant cu mențiunea „votat” pe cartea de indentitate, fapt ce îi dă posibilitatea de a se prezenta ulterior, în aceeași secție, pentru a mai vota o dată;
- alegătorul semnează în lista electorală, dar nu i se aplică ștampila de control a secției pe buletinul de identitate sau nu i se aplică timbrul autocolant cu mențiunea „votat” pe cartea de indentitate, fapt ce îi dă posibilitatea de a mai vota o dată în altă localitate;
- doi sau mai mulți alegători intră în același timp în aceeași cabină de vot;
- o persoană încearcă să influențeze o alta în legătură cu opțiunea de vot pe care urmează să și-o exprime;
- urna mobilă se deplasează la adrese la care nu este solicitată. Pentru a împiedica acest lucru, atrageți atenția asupra faptului că, în conformitate cu prevederile legale, urna mobilă nu trebuie să plece decât către adresele la care este solicitată. Totodată, atunci când se hotărăște ca urna mobilă să plece pe traseu, în cazul în care biroul electoral al secției de votare are o componentă echilibrată din punct de vedere politic, iar lucrurile par a se derula normal în secția la care sunteți acreditat ca observator, faceți tot posibilul să însoțiți urna mobilă.

Pe lângă aceste aspecte ce țin în mod direct de procesul votării, mai pot apărea (așa cum au apărut cu alte ocazii), diverse fenomene în afara legii, în incinta sau în apropierea locației în care se află secția de votare, cum ar fi influențarea alegătorilor, prin diferite mijloace, pentru a vota într-un anumit fel sau pentru a vota pur și simplu. Aceste fenomene, în cazul în care ele apar, trebuie aduse imediat la cunoștința președintelui/președinților secțiilor de votare din acea incintă (după cum arătam mai sus, competența președintelui secției de votare în ceea ce privește impunerea respectării legii, acoperă o suprafață pe o rază de 500 m în jurul secției de votare). Totodată, astfel de nereguli trebuie comunicate și clubului APD din localitate).

V.4. Activitatea observatorului în ziua alegerilor, după încheierea votării. Posibile nereguli/fraude ce pot fi sesizate

La ora 20:00, procesul de votare se încheie și urmează o serie de operațiuni descrise în articolele prezentate mai jos:

Legea 3/2000:

Art. 41. - (1) După închiderea votării președintele biroului electoral al secției de votare va proceda la anularea buletinelor de vot neîntrebuințate și la deschiderea urnelor, în prezența membrilor biroului și, după caz, a persoanelor acreditate să asiste la referendum.

(2) Președintele va citi cu voce tare, la deschiderea fiecărui buletin, răspunsul votat și va arăta buletinul de vot celor prezenți.

(3) Sunt nule buletinele de vot care nu poartă ștampila de control a secției de votare, buletinele de un alt model decât cel legal aprobat, cele pe care ștampila "Votat" a fost aplicată în ambele pătrate sau nu a fost aplicată pe nici unul dintre ele. Dacă ștampila depășește laturile pătratului, însă opțiunea este evidentă, buletinul nu va fi socotit nul.

(4) Buletinele nule nu intră în calculul voturilor valabil exprimate.

(5) După încheierea numărării voturilor se va încheia un proces-verbal care se semnează de președinte și ceilalți membri ai biroului și se înaintează, în cel mult 24 de ore, biroului electoral de circumscripție.

Art. 42. - (1) În timpul operațiunilor de votare și de deschidere a urnelor se pot face întâmpinări și contestații cu privire la aceste operațiuni.

(2) Contestațiile se formulează în scris și se prezintă președintelui biroului electoral al secției de votare, care va elibera dovada de primire.

(3) Președintele biroului electoral al secției de votare va hotărî de îndată asupra contestațiilor a căror rezolvare nu suferă întârziere.

Art. 43. - (1) Pentru consemnarea rezultatelor referendumului național se întocmesc procese-verbale ale căror modele sunt prevăzute în anexele nr. 2-4.

Notă: Prin HG 374 din 25 aprilie 2007 se adoptă modelul proceselor verbale folosite. Conform Legii 373/2004, acestea ar trebui să conțină:

Art. 86. - (1) După deschiderea urnelor și numărarea voturilor, președintele biroului electoral al secției de votare încheie, separat pentru Camera Deputaților și pentru Senat, câte un proces-verbal, în 3 exemplare, care cuprinde:

a) numărul total al alegătorilor înscriși în copia de pe lista electorală permanentă și în listele electorale speciale, din care:

- numărul total al alegătorilor înscriși în copia de pe lista electorală permanentă;

b) numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale existente la secția de votare, care s-au prezentat la urne,

- numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale speciale; din care:

- numărul total al alegătorilor înscriși în copia de pe lista electorală permanentă;

- numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale speciale;

c) numărul total al voturilor valabil exprimate;

d) numărul voturilor nule;

e) numărul voturilor valabil exprimate, obținute de fiecare listă de candidați sau de fiecare candidat independent;

f) expunerea, pe scurt, a întâmpinărilor formulate și a modului de soluționare a acestora, precum și a contestațiilor înaintate biroului electoral de circumscripție;

g) starea sigiliilor de pe urne, la încheierea votării;

h) numărul buletinelor de vot permise;

i) numărul buletinelor de vot neîntrebuințate și anulate.

(2) Procesele-verbale se semnează de președinte, de locțiitorul acestuia și de membrii

biroului electoral al secției de votare și poartă ștampila de control. Semnarea se face în dreptul numelui și prenumelui și, după caz, a apartenenței politice, respectiv după indicarea denumirii abreviate a partidului pe care îl reprezintă.

(3) Lipsa semnăturilor unor membri ai biroului nu are influență asupra valabilității procesului-verbal și a alegerilor. Președintele menționează motivele care au împiedicat semnarea.

(4) Membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare li se eliberează, la cerere, de către președintele biroului electoral, o copie de pe fiecare proces-verbal. Cererea trebuie formulată în scris, înainte de întocmirea procesului-verbal.

Art. 87. - (1) În timpul operațiunilor de votare, de deschidere a urnelor, de numărare a voturilor și de încheiere a procesului-verbal se pot face întâmpinări scrise cu privire la aceste operațiuni.

(2) Biroul electoral al secției de votare hotărăște, de îndată, asupra întâmpinărilor formulate.

(3) Împotriva soluției date cu ocazia rezolvării întâmpinării se pot formula contestații în scris. Contestațiile se prezintă președintelui biroului electoral al secției de votare, care eliberează depunătorului o dovadă de primire. Contestațiile se înaintează biroului electoral de circumscripție.

Art. 88. - (1) Pentru Camera Deputaților și pentru Senat se întocmește câte un dosar care cuprinde procesele-verbale și contestațiile privitoare la operațiunile electorale ale secției, precum și buletinele nule și pe cele contestate. Dosarele, sigilate și ștampilate, se înaintează biroului electoral de circumscripție sau, după caz, oficiului electoral de către președintele biroului electoral al secției de votare. Președintele este însoțit de cel puțin doi membri ai biroului, stabiliți prin tragere la sorți, și de pază militară*. Înaintarea dosarelor se face în termen de cel mult 24 de ore de la închiderea secției de votare. Dosarele se predau pe bază de proces-verbal.

(2) În termen de 24 de ore de la primirea dosarului, biroul electoral de circumscripție trimite unul dintre exemplarele procesului-verbal la tribunalul în a cărui rază teritorială se află circumscripția electorală; partidele și formațiunile politice, precum și candidații independenți pot obține copii legalizate de pe acest exemplar.

Art. 89. - După primirea proceselor-verbale cuprinzând rezultatul numărării voturilor în secții, oficiul electoral al sectorului încheie, conform art. 86, separat pentru Camera Deputaților și pentru Senat, câte un proces-verbal cuprinzând totalul voturilor valabil exprimate pentru fiecare partid politic, alianță politică, alianță electorală și candidat independent, pe care îl înaintează în termen de 24 de ore Biroului Electoral de Circumscripție al Municipiului București, împreună cu dosarele primite de la birourile electorale ale secțiilor de votare.

Așadar, observatorul are dreptul, prin lege (vezi art.75 alin 8), să asiste și la operațiunile de numărare a voturilor. Vă rugăm insistent să faceți și dumneavoastră acest lucru, având în vedere faptul că acesta este unul dintre cele mai importante momente ale procesului electoral și să completați în „Fișa observatorului” ceea ce observați.

* Art. 12 din Hotărârea nr.11/2007 a BEC: „La predarea procesului verbal de constatare a rezultatului referendumului și a celorlalte documente prevăzute de lege președintele biroului electoral al secției de votare va fi însoțit de doi membrii desemnați prin tragere la sorți”

Pe parcursul numărării voturilor trebuie să priviți cu atenție la tot ceea ce se întâmplă în secția de votare și să fiți atenți la posibilele nereguli/fraude, care sunt prezentate mai jos.

Înainte însă, de a le prezenta, trebuie să știți că, în ceea ce privește numărarea voturilor, lucrurile nu se întâmplă întocmai cum este prevăzut la articolul 41, alin. (2) din Legea 3/2000 și, de multe ori, nici un membru al vreunui birou electoral de secție nu pretinde să se respecte „ad literam” acest paragraf, pentru că dacă s-ar întâmpla acest lucru, numărătoarea ar dura foarte mult. În realitate, lucrurile stau astfel:

- se desface câte o urnă de votare și se răstoarnă în mijlocul încăperii;
- din „grămadă” de buletine de vot astfel obținută, se sortează buletinele în funcție de voturile pe care le conțin; la această operațiune participă toți membrii biroului, fiecare dintre aceștia având posibilitatea de a ridica buletine din grămadă și de a le așeza pe masă sau pe podea, în “grămezi” corespunzătoare opțiunii exprimate pe buletinele respective;
- buletinele de vot, în teancuri se așează deschise la pagina la care se află ștampila „Votat”;
- după ce sortarea tuturor buletinelor dintr-o urnă este terminată, președintele, în prezența celorlalți membri ai biroului, numără buletinele de vot din fiecare teanc și consemnează rezultatul în procesul verbal.

În aceste condiții, există posibilitatea apariției unor nereguli/fraude care sunt prezentate în cele ce urmează:

- nu li se permite observatorilor și/sau ziariștilor să asiste la numărătoarea voturilor;
- ștampilele cu mențiunea VOTAT nu sunt sigilate și dispuse într-un loc vizibil, fapt ce dă posibilitatea unora dintre cei care participă la numărarea voturilor să se folosească de ștampilele respective pentru a aplica ștampile în plus decât cele care se află deja pe buletinele de vot (anulând, de exemplu, voturile exprimate în favoarea adversarilor);
- un membru al biroului electoral al secției așează un buletin pe care a fost exprimat un vot pentru o anumită opțiune, în teancul cu buletine cu voturi pentru altă opțiune;
- un membru al biroului electoral al secției așează un buletin pe care a fost exprimat un vot pentru o anumită opțiune, în teancul cu buletine de vot nule;
- înainte ca președintele să procedeze la numărarea buletinelor de vot din fiecare teanc, unul din membrii biroului introduce din buletinele conținând voturi exprimate pentru o anumită opțiune în teancul de buletine cu voturi pentru altă opțiune (în ideea că, în timp ce numără, președintele biroului nu verifică prezența ștampilei VOTAT pe fiecare buletin de vot din teanc).

Codul observatorului

- 1.** Observatorul trebuie să păstreze o imparțialitate strictă în îndeplinirea activităților sale și să nu exprime nici o preferință pentru una dintre variantele de răspuns la chestiunea supusă referendumului.
- 2.** Observatorul trebuie să își îndeplinească îndatoririle într-o manieră care să nu stingherească activitatea biroului electoral al secției de votare și să nu împiedice în nici un fel procesul de votare sau numărătoarea voturilor.
- 3.** Observatorul trebuie să se conformeze tuturor prevederilor legale referitoare la referendum și se va legitima în fața oricărei autorități care îi solicită acest lucru.
- 4.** Observatorul nu va purta sau afișa nici un însemn partizan.
- 5.** Observatorul poate aduce posibilele nereguli sesizate la cunoștința biroului secției de votare, dar nu poate da instrucțiuni sau încerca să stopeze o decizie a acestuia.
- 6.** Observatorul va colecta, în sprijinul neregulilor sesizate, probe bine documentate și verificabile.
- 7.** Observatorul se va abține de la a face declarații publice în nume personal sau premature despre activitatea de observare și își va limita comentariile la remarci de ordin general cu privire la activitatea sa.
- 8.** Observatorul va participa la eventualele evaluări solicitate după terminarea alegerilor.